

Wiadomości Numizmatyczne, R. LIV, 2010, z. 1 (189)

Z N A L E Z I S K A

Pasłęk, m., pow. elbląski

Ok.: nieznane (znalezisko luźne). **L.:** połówka dirhema arabskiego. **Zb.:** Muzeum Archeologiczne w Elblągu.

Abbasydzi, Harun ar-Raszid (170–198 AH=786-809 AD), dirhem, men.: Medinat as-Salam 191 AH=806/7 AD?.

Av.: leg. 1: - الا - ده | - لك له -

leg. 2: ... رب هذا الدرهم بمدينة السلام ...

obwódka: sznureczkowa, podwójna, z ornamentem VIII^a.

Rv.: leg. 1: - ا رسول الله | ه -

leg. 2: ... - بن الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشرك - ...

obwódka 1: sznureczkowa podwójna (wewnętrzna), obwódka 2: liniowa pojedyncza (zewnątrzna).

BMC OC I:224, Drohiczyn 152–153, Leimus 357–358, 360, Qatar 1751; 1,35 g (cięża połówka), ok. 21,5 mm, grubość: 0,9 mm (ryc. 1).

Ryc. 1. Dirhem Haruna ar-Raszida z Pasłęka. Skala 1:1

Kom.: Prezentowany fragment monety jest kolejnym egzemplarzem tego typu zarejestrowanym z terenu dawnych Prus. Tak jak w przypadku znaleziska z Szestna-Czarnego Lasu oraz Muntowa mamy tu do czynienia z równo obciętą połówką wczesnoabbasydzkiego dirhema. Podobnie też, jak i inne znaleziska dirhemowe z tych terenów, znalezisko to jest dość wczesne i wydaje się, że należy do tzw. pierwszej fali napływu srebra arabskiego w rejon basenu Morza Bałtyckiego, datowanej według różnych badaczy na okres od końca VIII do początku drugiej ćwierci IX w. Znaczny stopień wytarcia monety oraz zatarcia jej napisów wskazuje na dość długi czas pozostawania w obiegu. Nie wiadomo jednak, czy w miarę szybko po wybitciu moneta dotarła z ryn-

¹ M. Czapkiewicz, F. Kmietowicz, *Skarb monet arabskich z okolic Drohiczyzna nad Bugiem*, Kraków 1960, s. 163–166.

ków wschodnich do strefy bałtyckiej i tu pozostawała długo w obiegu, czy też uległa wytarciu i zużyciu już na terenie Kalifatu, skąd została wyeliminowana jako przestarzały egzemplarz, i trafiła do miejsca znalezienia z dużym opóźnieniem. Nie jesteśmy w stanie odpowiedzieć na te pytania, nie znając kontekstu znaleziska. Na stronie rewersu, pod legendą pola, jest dobrze widoczna arabska litera ϕ , której znaczenie jest przez badaczy różnie interpretowane. Mimo niezachowania daty, z opracowań katalogowych i samych monet wiemy, że ten typ dirhema wybijany był w Medinat as-Salam w latach 188 AH-193 AH=803/4-808/9 AD. Poza zmieniającą się datą, układ napisów na wszystkich monetach z tych lat jest prawie identyczny. Cechą różnicującą jest ich ornamentyka, składająca się z układu linii i punktów, występująca zarówno na stronie awersu jak i rewersu. Na możliwość skorelowania różnorodności występujących na dirhemach ornamentów z miejscem i datą ich wybicia zwrócili już uwagę autorzy opracowania skarbu monet arabskich z Drohiczyzna nad Bugiem, obrazując wszystkie występujące w tym depozycie typy w postaci tabeli. Są one nie tylko charakterystyczne dla poszczególnych mennic, ale też w obrębie samych mennic i poszczególnych lat bicia można zauważyć pewne prawidłowości, co pozwala niejednokrotnie na dość precyzyjne datowanie fragmentu monety, na której nie zachowała się data wybicia. Zaobserwowany w przypadku omawianego fragmentu układ ornamentalny występuje tylko na dirhemach z 191 AH i stanowi niejako typ przejściowy pomiędzy wzorem stosowanym w 189–190 i 192–193 AH. Możemy, zatem z bardzo dużym prawdopodobieństwem przyjąć rok 191 AH jako datę wybicia monety. Przekonuje również o tym niewielka średnica omawianego fragmentu, bardzo dobrze korespondująca z małym rozmiarowo typem dirhema wybijanym w tym właśnie roku.

Grzegorz Arkuszewski

Górzec, gm. Strzelin, pow. strzeliński

Ryc. 2. Sasi denar krzyżowy z Górcza, gm. Strzelin. Skala 1:1 i 2:1

M.: stan. 13: gródek stożkowaty, obiekt 7 — jama. **D.:** 31 VII 2009. **Ok.:** badania archeologiczne prowadzone przez dra Tomasza Gralaka z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego. **Kontekst:** osada ludności kultury łużyckiej, lateńskiej, przeworskiej, z okresu wędrówek ludów i wczesnego średniowiecza. Znalezisko pochodzi z jamy gospodarczej, w której odkryto także kilkadziesiąt bryłek żużla, co sugeruje, że mogła być związana z obróbką metalu. Na podstawie ceramiki datowana jest na XIII w., podobnie jak gródek stożkowaty, w obrębie którego była zlokalizowana. **L.:** 1 moneta. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Saksonia, denar krzyżowy z krzyżem prostym, ok. 1025–60.

Av.: –▲▲Я▲▲|||||||, krzyż prosty, w kątach na przemian pierścień i kulka.

Rv.: C▲▲X▲▲|||R▲▲, krzyż kawalerski, w jednym kącie krzyżyk. 0/3 nacięcia.

CNP 715 odm., Kilger Sal D2:1 odm. (obie typologie nie znają denarów tej grupy z krzyżkiem w kącie na Rv.); 1,10 g, 15,7 mm (ryc. 2).

Tomasz Gralak, Borys Paszkiewicz

Racibórz, m. pow.

M.: Stara Wieś, pole na północ od cmentarza przy ul. Głębczyckiej i na północ od ul. Gamowskiej. **D.:** 2009 lub wcześniej. **L.:** 1 moneta.

Kolonia, arcybiskupstwo, Engelbert II (1261–1274), denar (fenig) 1263–1274, men. Kolonia.

Av.: ENGELBERT-VS[ARCHI]EPC, biskup w szatach pontyfikalnych siedzi na wprost, w prawej dłoni ewangeliarz, nad nim kulka, w lewej dłoni pastorał (dwukrotnie wybity).

Rv.: SANCTA-COLO[NIA], popiersie św. Piotra z krzyżem w prawej i kluczem w lewej dłoni, pod trójlistną arkadą. Na arkadzie trzy ozdobne wieże i dwie chorągwie.

Häv. 691; 1,39 g, 17,5×19,5 mm (ryc. 3).

Ryc. 3. Denar koloński Engelberta II z Raciborza. Skala 1:1

Mateusz Bogucki, Borys Paszkiewicz

Wrocław, pow. grodzki

I. M.: Stare Miasto, ul. Szewska. Wykop II, metr 41, j.s. 159 (pomiar od studni S14).

D.: 4 IV 2006. **Ok.:** remont ulicy; wykopaliska archeologiczne kierowane przez prof. dra hab. Jerzego Piekalskiego. **L.:** 1 moneta. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, nr inw. 7/06.

Śląsk, Księstwo Wrocławskie, Przemysł-Otokar II jako regent (1270–73), brakteat szeroki².

Wspięty połułek i połuorzel bez korony, na kołnierzu z lewej prawdopodobnie A.

Fbg 111/757; srebro, 0,71 g, 26,4 mm (ryc. 4a).

² W sprawie atrybucji zob. B. Paszkiewicz, *Król Otokar i Piastowie: pochodzenie herbu kujawskiego w świetle monet i pieczęci*, [w:] *Historia u Piastów, Piastowie w historii. Z okazji trzechsetlecia śmierci ostatniej z rodu, księżnej Karoliny*, red. B. Czechowicz, Brzeg 2008, s. 113–126. O badaniach zob. *Ulice średniowiecznego Wrocławia. Streets in Medieval Wrocław*, red. J. Piekalski i K. Wachowski, Wrocław 2010 (*Wratislavia Antiqua: Studia z dziejów Wrocławia. Studies on the History of Wrocław 11*), *passim*. O monetach zob. B. Paszkiewicz, *Monety*, [in:] *ibidem*, s. 208–215, 356, 362.

Ryc. 4. Wrocław, a) brakteat śląski Przemysła-Otokara II z ul. Szewskiej, b) wrocławski halersz Rempla z ogrodu św. Macieja, c) Zgorzelec, halersz z ul. Łaciarskiej. Skala 1:1

II. M.: Stare Miasto, ul. Bożego Ciała, cmentarz przy d. szpitalu joannickim. **D.:** marzec 2006. **Ok.:** remont ulicy; wykopaliska archeologiczne kierowane przez prof. dra hab. Krzysztofa Wachowskiego. **L.:** 3 monety pojedynczo. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

1. *Świdnica*, halersz brakteatowy, 1. połowa XV w.
Łeb dzika z wydatnymi szablami w prawo, słabo czytelny.
Fbg 704/358; srebro, produkty korozji, 0,10 g, 13,5 mm; znalezisko luźne.
2. *Wrocław, Wa c ł a w* I V, halersz z nibyczwórbiciem, 1416–1419?
Av.: W kwadracie wspięty Lew czeski w koronie, na zewnątrz boków kwadratu litery W – R (pozostałe nieczytelne).
Rv.: Dwukrotnie odbity (różnica 180°): w kwadracie Orzeł śląski bez korony (widoczna dwukrotnie wybita górna partia), na zewnątrz boków kwadratu litery M – W (pozostałe nieczytelne).
Fbg 553/97-98; srebro, znaczne ubytki korozyjne, 0,14 g, 13,1 mm; znalezisko luźne.
3. *Moneta nieokreślona*, ślady stempla zupełnie nieczytelne. Przepuszczalnie halersz śląski z końca XV w. Miedź lub bardzo słaby bilon, 13,1 mm; grób 235.

III. M.: Stare Miasto, Ossolineum (d. klasztor Krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą pod wezwaniem św. Macieja), dziedziniec południowy. W otoczeniu wykopu 11. **D.:** 2007 r. **Ok.:** zakładanie ogrodu; wykopaliska archeologiczne kierowane przez prof. dra hab. Krzysztofa Wachowskiego. **L.:** 1 moneta pojedynczo. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Wrocław, halersz Rempla, 1422–1448.

Av.: W M W M, z lewej strony poziomo T, głowa św. Jana Chrzciciela $\frac{3}{4}$ w lewo.

Rv.: wspięty Lew czeski, u dołu T.

Fbg 554g/100g; 0,26 g, 13,2 mm (ryc. 4b).

IV. M.: Stare Miasto, ul. Łaciarska, cmentarz przy kościele Marii Magdaleny. Wykop III, grób 60. **D.:** 19 VI 2007. **Ok.:** remont placu; wykopaliska archeologiczne kierowane przez prof. dra hab. Krzysztofa Wachowskiego. **L.:** 1 moneta pojedynczo. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Górne Łużyce, Zgorzelec, halersz, 4. ćwierć XV — początek XVI w.

Av.: Frakturowe gotyckie *gor*.

Rv.: Korona o niemal prostej obręczy zdobionej perłami i o połączonych fleuronach (ryc. 4c).

Śafář typ III; bilon, 0,32 g, 13,1 mm (ryc. 4c).

V. M.: Zatumie, Al. Kard. Wyszyńskiego, teren przyszłej Biblioteki Uniwersyteckiej. Cmentarzysko nowożytny, grób 302³. **D.:** 7 X 2003. **Ok.:** badania archeologiczne poprzedzające budowę. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, nr inw. 2/2003.

Śląsk, Księstwo Oleśnickie, Sylwiusz Fryderyk, 6 krajcarów 1674, Oleśnica.

Av.: \YLV\FRIDDG\X(VI)WIRT\TEC-I-S-OL\.

Rv.: CO\MONTB·DOIHEID·\\\\\\\MED·1674.

Kop. 428.1; silnie skorodowana, uszczerbiona, 2,00 g, 27,1 mm.

VI. M.: Stare Miasto, ul. Grodzka. **D.:** październik-grudzień 2005 r. **Ok.:** remont ulicy; wykopaliska archeologiczne kierowane przez prof. dra hab. Krzysztofa Wachowskiego. **L.:** 2 monety i żeton, pojedynczo. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

1. *Niemcy, Wilhelm I*, 1 fenig 1887?, mennica nieokreślona, AKS 20; brąz, silnie skorodowany, 1,13 g, 17,6 mm; wykop wodociągowy, nr inw. 439/05.
2. *Prusy, Fryderyk Wilhelm IV*, 2 1/2 grosza srebrnego 1843, Berlin. AKS 83; bilon, 3,00 g, 20,9 mm; z dokopywania muru zamku, nr inw. 391/05.
3. *Żeton*, 2. połowa XIX w.
Av.: Wokół pustego środka w wąskim łuku napis P\CED (?), być może ślad pojedynczej litery z prawej strony w dole.
Rv.: Gładki.
Brąz, skorodowany, 2,83 g, 22,6 mm; hałda, nr inw. 320/05.

Borys Paszkiewicz

Libiąż i Alwernia, m., pow. chrzanowski, okolica

D.: 2009 lub wcześniej. **L.:** ok. 300 egz. **Tpq:** 1300.

Czechy, Wacław II (1278–1305), parwusy (co najmniej 5);

Wacław II, grosze praskie (ok. 300?).

Kom.: skarb na początku maja 2009 r. na giełdzie kolekcjonerskiej w Bytomiu został sprzedany nabywcy z Wrocławia.

Informacja anonimowa

Kadłub, gm. Miękinia, pow. średzki

M.: stanowisko Kadłub 4/12: gródek stożkowaty w pobliżu Kadłuba; do 1945 r. była to oddzielna miejscowość o nazwie Goebel, obecnie nieistniejąca (oficjalna jej nazwa, „Jabłonka”, nie jest używana). Wykop I/07, ar 6d, metr 41, głęb. 110,69. **D.:** 2007. **Ok.:** badania archeologiczne prowadzone przez dra Lecha Marka z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego. **Kontekst:** moneta w szczelinie fundamentu pod budy-

³ Obszernie o badaniach zob. M. Wojcieszak, *Nekropole wrocławskiej katedry p.w. św. Jana Chrzyciciela. Nowożytny cmentarz na Zatumiu*, [w:] *Średniowieczne i nowożytne nekropole Wrocławia*, cz. I, red. K. Wachowski, Wrocław 2010 (Wratislavia Antiqua 12), s. 11–51, zwłaszcza s. 14, 49 i ryc. 8 na s. 17.

nek w konstrukcji szachulcowej. **L.:** 1 moneta. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Czechy, Waclaw IV, grosz praski, ok. 1386–ok. 1395, Kutná Hora.

Av. +\EN\ZLAVS°TERCI\, +DE\|R\|A\|I\|C, korona.

Rv. *+*\|A\|G\|E\|S, lew.

Hána typ IV.a/2 (?); nieco ukruszony, 1,73 g, 26,8 mm.

Paweł Duma, Borys Paszkiewicz

Złotoryja, m. pow.

M.: świeżo zaorane pole przy ul. Jerzmanickiej, tuż za Państwowymi Ogródkami Działkowymi „Nad Zalewem” (ryc. 5a) na powierzchni gruntu. **D.:** VIII 2009. **Ok.:** podczas spaceru. **L.:** 1 moneta.

Ryc. 5a. Miejsce znalezienia dreiera saskiego elektora Maurycgo (+)

Saksonia Elektorska, Maurycy (1547–1553), dreier 1551, men. Annaberg.

Av.: 1551, niżej dwie tarcze: na jednej dwa skrzyżowane miecze — herb urzędu Arcymarszałka Rzeszy, na drugiej tzw. ruta — herb rodowy książąt saskich; poniżej między tarczami znak menniczny, przypominający żołędź, mincmistrza Matthäusa Rothe.

Rv.: Hełm turniejowy rycerski frontalnie, z widoczną szyją hełmu, kratą na przeźroczu i klejnotem heraldycznym w postaci proporczyków.

Keilitz-Kahnt 26⁴; moneta pęknięta na całej długości, z dwoma uszczerbkami na obrzeżu niezwiązanymi z pęknięciem. 0,6272 g, 17 mm (ryc. 5b).

⁴ Dziękuję za pomoc w identyfikacji monety prof. Borysowi Paszkiewiczowi.

Ryc. 5b. Dreier saski elektora Maurycego ze Złotoryi. Skala 1:1

Kom.: w otoczeniu monety znalezione zostały trzy małe fragmenty ceramiki nowożytniej: dwa fragmenty wylewu i jeden dna. Nie pochodzą one z jednego naczynia, ale prawdopodobnie były współczesne monecie.

Anna Karolak

Jurzynek, gm. Nowe Miasto, pow. płoński

M.: teren dawnego dworu z XVI–XVII w. **D.:** 2009 r. **L.:** 3 monety. **Zb.:** znalazcy.

Ryc. 6–8. Jurzynek, gm. Nowe Miasto: 6. Półgrosz koronny Aleksandra Jagiellończyka. 7. Szóstak koronny Jana III. 8. Szeląg ryski Krystyny. Skala 1:1

Polska

- Aleksander** (1501–1506), półgrosz, Kraków.
 Av.: ***AL[EXA]NDER:DEI:G:REX**, orzeł w koronie;
 Rv.: **[m]ONETA[:]REGIS:POL[ONIA]**, korona.
 Kop.¹ 309; 0,74 g, 18,0×18,4 mm; 315°; stan średni, krążek monety lekko powyginany (ryc. 6).
- Jan III** (1674–1696), szóstak 1681, Bydgoszcz.
 Av.: **I[OAN:]III D G-REX POL-M[:]D-L-R-P**, u dołu **T-L-B**, popiersie króla w wieńcu laurowym i zbroi w prawo.
 Rv.: **GROS-ARG-SEX-REG-P[OLON]IAE**, legenda otokowa przedzielona u góry koroną, u dołu tarczą z herbem Leliwa, pod koroną cyfry **VI**, niżej tarcze z herbami Polski, Litwy i Sobieskich, pod nimi rok 16–81.
 Kop.¹ 1953; 2,78 g, 24,3×24,8 mm; 180°; moneta silnie zniszczona, pokryta w dużym stopniu (zwłaszcza na Av.) czarną, niezidentyfikowaną substancją (ryc. 7).

Ryga

3. *K r y s t y n a* (1632–1654), szeląg 1644, Ryga.
 Av.: CHRIS[T]INA·D·G:[D]:R:S., pod koroną monogram C i herb Wazów — Snopek.
 Rv.: SOLIDVS CIVI [R]IG44, mały herb Rygi na kartuszu.
 Mrow. 510; 0,47 g, 15,5×16,0 mm; 0°; dwa wyszczerbienia krawędzi z lewej strony Av. (nacięcia?) (ryc. 8).

Andrzej Romanowski

Międzyrzecz, m. pow., okolica

M.: przy „zwalonym drzewie”. **D.:** lata 70. XX w. **Ok.:** przypadkowe. **L.:** 45 monet. **Zb.:** Muzeum Lubuskie im. J. Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim. **Tpq:** 1633

Polska, Zygmunt III (1587–1632)

1. Szóstak 1626, men. Kraków. Kop.¹ 1264; 4,03 g, 25,3 mm.
 Av.: .SIGIS.III.D.G.REX.POL.M:D.L., popiersie, u dołu tarcza z herbem Półkozic.
 Rv.: .GROS.ARGE.SEX.REG.POL1626., u góry korona, poniżej cyfry VI, pod nimi herby Polski, Litwy i Wazów.
2. Trojak 1622, men. Kraków. Kop.¹ 1227; 1,95 g, 19,7 mm.
 Av.: SIG.III.DGREG.POL.MDL, popiersie; w otoku napis.
 Rv.: 1622 / GROS.ARGE / TRIP.REGN / POLONI, u góry cyfry .III., pod nią herby Polski, Litwy i Wazów, na dole herb Sas.
3. Trojak 1624, men. Kraków. Kop.¹ 1229; 1,80 g, 19,6 mm.
 Av.: SIG[.]III:D:G:REX.POL.M:D:L, popiersie; w otoku napis.
 Rv.: 1624 / GROS.ARG./ TRIP.REG / POLO (cyfra 6 ułożona poziomo), U góry cyfra .III., pod nią herby Polski, Litwy i Wazów, na dole herb Sas.
4. Półtorak 1620, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 856; 1,03 g, 19,0 mm.
 Av.: SIGIS.3.D:G – REX.P.M.D.L, pięciopółowa tarcza z herbami Polski, Litwy i Wazów, nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 0, poniżej herb Sas.
5. Półtorak 1621, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 858; 1,10 g, 19,2 mm.
 Av.: SIGIS3D:G – REX.P.M.D.L, tarcza jw., na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 1, poniżej herb Sas.
6. Półtorak 1622, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 859; 1,05 g, 19,3 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 2, poniżej herb Sas.
7. Półtorak 1622, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 860; 1,04 g, 19,4 mm.
 Av.: SIGIS.3.D:G – REX.P.M.D.L., tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3; w otoku napis.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 2, poniżej herb Sas.
8. Półtorak 1623, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 862; 1,02 g, 19,2 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 3, poniżej herb Sas.
9. Półtorak 1623, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 862; 1,08 g, 19,1 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.

- Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 3, poniżej herb Sas.
10. Półtorak 162[3], men. Bydgoszcz. Kop.¹ 862 (odm.); 0,95 g, 19,1 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE.NO – REG.POLO*, jabłko królewskie z cyframi 2\, po bokach cyfry 2 – [3], poniżej herb Sas.
 11. Półtorak 1624, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 863; 0,99 g, 19,1 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REX PMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: MONENO – REGPOLO, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej herb Sas.
 12. Półtorak 1624, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 863; 1,25 g, 19,1 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONENO – REGPOLO[*], jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej herb Sas.
 13. Półtorak 1624, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 864; 1,06 g, 19,1 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: .MONENO – REGPOLO, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej herb Sas.
 14. Półtorak 1624, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 864; 1,24 g, 19,1 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: MONENO – REGPOLO, jabłko królewskie z cyframi z4, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej herb Sas.
 15. Półtorak 1624, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 864; 1,11 g, 18,6 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: MONENO – REGPOLO, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej herb Sas.
 16. Półtorak 1624, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 864; 0,96 g, 19,2 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: MONENO – REGPOLO, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej herb Sas.
 17. Półtorak 1624, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 864; 1,08 g, 18,9 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej herb Sas.
 18. Półtorak 1624, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 864; 1,25 g, 19,0 mm, niewielkie zgięcie.
 Av.: SIGIS3DG – REX.P.M.D.L., tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej herb Sas.
 19. Półtorak 1624, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 864; 1,15 g, 19,4 mm.
 Av.: SIGIS3DG – REXPMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej herb Sas.
 20. Półtorak 1625, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 866; 0,80 g, 19,0 mm.
 Av.: SIGIS.3.D:G – REX.P:M D L, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: MONE*NO – REG*POLO, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 5, poniżej herb Sas.
 21. Półtorak 1625, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 866; 1,18 g, 19,6 mm.
 Av.: SIGIS.3.DG – REX.PMDL, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 5, poniżej herb Sas.

22. Półtorak 1625, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 870; 1,03 g, 19,2 mm.
 Av.: SIGIS.3.D:G – REX.P:M.D:L., tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONE*NO – .REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi z4, po bokach cyfry 2 – 5, poniżej herb Półkozic.
23. Półtorak 1626, men. Bydgoszcz; Kop.¹ 874; 1,01 g, 19,2 mm.
 Av.: SIGIS.3.D:G – REX.P.M.D.L., tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3; w otoku napis.
 Rv.: *MONE*NO – REG*POLO*, jabłko królewskie z cyframi z4, po bokach cyfry 2 – 6, poniżej herb Półkozic.
24. Półtorak 162[?], men. Bydgoszcz. Kop.¹ 867; 1,12 g, 19,1 mm.
 Av.: SIGIS.3.D:G – REX.P.M.D.L, tarcza jw., nad nią korona, na dole cyfra 3.
 Rv.: *MONENO – REGPOLO*, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – \, poniżej herb Sas.
25. Grosz 162[?], men. Bydgoszcz. Kop.¹ 815; 0,84 g, 18,6 mm, podwójne odbicie stempla na awersie i rewersie.
 Av.: SIGHIIDG / REXPOL / MDL, korona między rozetami, poniżej napis.
 Rv.: +GROSS.REG. – .POLO.162\, Orzeł z tarczą herbową Wazów, poniżej herb Sas.
26. Grosz 162[?], men. Bydgoszcz. Kop.¹ 815; 0,74 g, 18,4 mm.
 Av.: SIGHIIDG / REXPOL / MDL, korona między rozetami, poniżej napis.
 Rv.: +GROSS.REG. – .POLO.16Z\, orzeł z tarczą herbową Wazów, poniżej herb Sas.
27. Szeląg 1626, men. Bydgoszcz. Kop.¹ 726; 0,70 g, 16,5 mm.
 Av.: +SIGIS.IIID:G.REX.POLO\IE, pięciopółowa tarcza z herbami Polski, Litwy i Wazów.
 Rv.: SOLIDVS.REGNI.POLO, monogram królewski S z tarczą herbową Wazów pośrodku, nad nim korona, po bokach cyfry 2 – 6.

Gdańsk, Zygmunt III (1587–1632)

28. Grosz 1626. Kop.¹ 7476; 0,87 g, 18,9 mm, przesunięcie stempla Rv.
 Av.: SIGIS.III:D:G:REX.POL:D:R.PR., popiersie.
 Rv.: +GROSSVS[:]CIVI[:]GEDANENSIS:1626, herb Gdańska z krzyżkami po bokach.
29. Grosz 1626. Kop.¹ 7476; 1,05 g, 19,2 mm.
 Av.: SIGIS.III.D:G:REX.POL:D:R.PR., popiersie.
 Rv.: +GROSSVS.CIVI:GEDANENSIS:1626, herb Gdańska.
30. Grosz 1627. Kop.¹ 7476; 0,98 g, 19,2 mm.
 Av.: SIGIS.III.D:G:REX.POL:D:R.PR., popiersie.
 Rv.: +GROSSVS:CIVI:GEDANENSIS:1627, herb Gdańska.

Litwa, Zygmunt III (1587–1632)

31. Grosz 1626, men. Wilno. Kop.¹ 3502; 1,13 g, 18,4 mm.
 Av.: SIG.IIID.G.REX.PO.MDL., popiersie; w otoku napis.
 Rv.: GROSS:MAG[.]DUCA.LIT 16Z6, Pogoń w tarczy, poniżej herb Wadwicz.
32. Grosz 162[5], men. Wilno. Kop.¹ 3501; 1,00 g, 19,1 mm, wyraźne niedobicie awersu i rewersu.
 Av.: SIG.III [...] M.D:L., popiersie.
 Rv.: GROSS. [...] 162[5], Pogoń w tarczy, poniżej herb Wadwicz.

Prusy Książęce, Jerzy Wilhelm (1619–1640)

33. Półtorak 1624, men. Królewiec. Kop.¹ 3899; 1,18 g, 19,0 mm.
 Av.: GEWIMAR – \RSRIEL, pięciopółowa tarcza herbowa zwieńczona koroną, poniżej cyfra 3; w otoku napis.
 Rv.: MONENO – DVCPRVS, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 4, poniżej niedobity herb.

34. Półtorak 1625, men. Królewiec. Kop.¹ 3901; 1,06 g, 18,8 mm.
 Av.: GE.WI.MAR – BRSRIE, tarcza jw., poniżej cyfra 3; w otoku napis.
 Rv.: *MONENO – DVCPRVS*, jabłko jw., po bokach cyfry 2 – 5, poniżej herb; w otoku napis
35. Półtorak 1625, men. Królewiec. Kop.¹ 3901; 1,03 g, 18,6 mm.
 Av.: GE.WI.MA. – .BR.S.R.I.E, tarcza jw., poniżej cyfra 3.
 Rv.: .MONENO – DVC\RVS., jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 5, poniżej herb.
36. Półtorak 1626, men. Królewiec. Kop.¹ 3902; 1,10 g, 19,2 mm.
 Av.: GE.WI.MA. – BR.S.R.I.E., tarcza jw., poniżej cyfra 3; w otoku napis.
 Rv.: .MONE.NO. – DVC.PRVS., jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 6, poniżej herb.
37. Półtorak 1626, men. Królewiec; Kop.¹ 3902; 1,22 g, 18,9 mm.
 Av.: GE.WI\\ – \R.S.R.I.L, tarcza jw., poniżej cyfra 3.
 Rv.: MON\\ – DUC.PRUS., jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 6, poniżej niedobity herb.
- Ryga, Gustaw II Adolf (1621–1632)*
38. Półtorak 1623. Mrow. 453; 1,09 g, 19,5 mm.
 Av.: GVSTADOL.D:G:REX S;, pięciopolowa tarcza herbowa Szwecji (Trzy Korony, Lew Gotlandzki, Snopek Wazów) zwieńczona koroną.
 Rv.: *MON.NOVA – CIVI.RIGE*;, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 2 – 3, poniżej cyfra 3.
- Elbląg, Gustaw II Adolf (1626–1632)*
39. Półtorak 16[3]0. Kop.¹ 9606; 1,08 g, 18,6 mm.
 Av.: GVS:AD – D.G.REX.S, pięciopolowa tarcza herbowa Szwecji (Trzy Korony, Lew Gotlandzki, Snopek Wazów), zwieńczona koroną, poniżej cyfra 3.
 Rv.: +MON\\ – CIVI:ELB, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry z – 0, poniżej niedobity herb.
40. Półtorak 1632. Kop.¹ 9609; 1,00 g, 18,9 mm.
 Av.: GVSADO – D.G.REXS, tarcza jw., poniżej cyfra 3.
 Rv.: MON:NO: – CIVI:EL, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 3 – 2, poniżej herb.
41. Półtorak 1632. Kop.¹ 9610; 0,94 g, 19,4 mm.
 Av.: GVS.ADO. – D.G.REX.S, tarcza jw., poniżej cyfra 3.
 Rv.: +MONNO – REGSVE+, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 3 – 2, poniżej herb.
42. Półtorak 1632. Kop.¹ 9610; 0,90 g, 18,6 mm.
 Av.: GVS.ADO. – .D.GREXS, tarcza jw., poniżej cyfra 3.
 Rv.: +MON.NO. – .REGSVE+, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 3 – 2, poniżej herb.
43. Półtorak 163[.]. Kop.¹ 9610 (odm.); 0,91 g, 20,0 mm, ślad po zgięciu.
 Av.: GVSADO. – .D.G.R\\, tarcza jw., poniżej cyfra 3.
 Rv.: MONNO. – REG.SVE..+, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 3 – [.] , poniżej herb.
44. Półtorak 1633 (pośmiertnie). Kop.¹ 9613; 1,32 g, 18,4 mm.
 Av.: GVSADO. – .D.G.REX.S, tarcza jw., poniżej cyfra 3.
 Rv.: +MON.NO – REG.SVE+, jabłko królewskie z cyframi 24, po bokach cyfry 3 – 3, poniżej herb.

Styria

Ferdynand II (1617–1619, 1620–1637)

45. 3 krajcary 1629, men. Graz. Herinek 1088 (odm.); 1,56 g, 20,1 mm.

Av.: FERD.II.D.G. – .R.I.S.A.G.H.B.REX., popiersie, poniżej cyfra 3.

Rv.: ARCH.AVS.DVX.BUR.STYRIÆ 1629., w tarczach trzy herby Austrii, Burgundii i Styrii.

Kom.: znalezisko składa się z drobnych monet z 3. i początków 4. dekady XVII w. Wśród pozyskanych większość stanowią emisje Królestwa Polskiego (30), mniej liczne są egzemplarze pochodzące z Wielkiego Księstwa Litewskiego (2), Księstwa Pruskiego (5), posiadłości kontynentalnych Szwecji (7) oraz krajów austriackich (1). Najcięższą monetą jest szóstak koronny wybity w Krakowie w 1626 r. Zdecydowanie najliczniej reprezentowane są półtoraki (33), pozostałe monety to trojaki (2), grosze (7), szeląg (1) oraz trzy krajcary (1). Najstarszym egzemplarzem jest polski półtorak koronny wybity w 1620 r. w Bydgoszczy. Najmłodszą monetą w skarbie, wyznaczającą *terminus post quem*, jest szwedzki półtorak Gustawa II Adolfa wybity pośmiertnie w Elblągu w 1633 r. Zespół jest bardzo zwarty czasowo: zaledwie 13 lat rozpiętości. Znaleziska o podobnej zawartości są typowe dla Polski w 1. połowie XVII w. Występuje w nich głównie moneta polska z niewielką domieszką emisji ziem z Koroną związanych lub z nią sąsiadujących. Podobne skarby pochodzą z m. Leszna, Kurzeszyna, gm. Rawa Mazowiecka, Sułoszowej, gm. *loco*.

Paweł Kaźmierczak

Gdańsk, m. pow., okolica

M.: plaża w okolicy Gdańska. **D.:** 8 IV 2010. **Ok.:** prawdopodobnie moneta wyrzucona przez pogłębiarkę. **L.:** 1 moneta luzem. **Zb.:** prywatny.

Geldria, duit 1784.

Av.: *D* / GEL / RIAE / 1784, u dołu znak mincerski: kłos pszenicy.

Rv.: IN DEO·EST·SPES·NOSTRA, pod koroną tarcza dzielona w słup, dwa lwy.

De kopergeld pagina (www.duiten.nl) GEL.132. (ryc. 9).

Ryc. 9. Duit z okolic Gdańska. Skala 1:1 (Fot. „Materoba1”, Allegro.pl)

Kom.: monetę przedstawił 8 IV 2010 internauta „Materoba1” w serwisie społecznościowym www.allegro.pl.

BRP.

WYKAZ SKRÓTÓW

- D. data znalezienia
 Kom. komentarz
 L. liczba znalezionych monet
 M. miejsce znalezienia
 Ok. okoliczności, osoba odkrywcy
Terminus post quem
 Tpq
 Zb. Zbiór
- AKS P. Arnold, H. Kütthmann, D. Steinhilber, *Großer deutscher Münzkatalog von 1800 bis heute*, München 1999.
- BMC OC S. Lane-Poole, *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum*, Vol. I: *The Coins of Eastern Khaleefehs*, London 1875.
- CNP M. Gumowski, *Corpus nummorum Poloniae*, z. I, *Monety X i XI w.*, Kraków 1939.
- Drohiczyn M. Czapkiewicz, F. Kmietowicz, *Skarb monet arabskich z okolic Drohiczyna nad Bugiem*, Kraków 1960.
- Fbg F. Friedensburg, *Schlesiens Münzgeschichte im Mittelalter*, Codex diplomaticus Silesiae, t. XII, XIII, XXIII, Breslau 1887–1904 / F. Friedensburg, *Die schlesischen Münzen des Mittelalters*, Breslau 1931.
- Herinek L. Herinek, *Österreichische Münzprägungen 1592–1657*, Wiedeń 1972.
- Hána J. Hána, *Pražské groše Václava IV. z let 1378–1419*, Plzeň 2003.
- Hásková J. Hásková, *Pražské groše (1300–1526)*, Praha 1991.
- Häv. W. Hävernick, *Die Münzen von Köln. Vom Beginn der Prägung bis 1304*, Köln 1935.
- Keilitz-Kahnt C. Keilitz, H. Kahnt, *Die sächsisch-albertinischen Münzen 1547 bis 1611*, Regenstein 2005.
- Kilger Ch. Kilger, *Pfennigmärkte und Wärlungslandschaften. Monetarisierungen im sächsisch-slawischen Grenzland ca. 965–1120*, Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis. Nova series 15. Stockholm 2000
- Kop.¹ E. Kopicki, *Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych*, Warszawa 1995.
- Leimus I. Leimus, *Sylloge of Islamic Coins. Estonian Public Collections*, Tallinn 2007.
- Mrow. E. Mrowiński, *Monety Rygi*, Warszawa 1986.
- Qatar M. al-‘Ush, *Arab Islamic Coins Preserved in the National Museum of Qatar*, Vol. I, Doha 2003.
- Šafář O. Šafář, *Zhořelecké halěře*, Numismatické listy, R. XLV, 1990, nr 5–6, s. 129–136.